

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกล ซึ่งเป็นระบบการเรียนการสอนที่ไม่มีชั้นเรียน ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ไกลกัน แต่สามารถมีกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันได้โดยอาศัยสื่อประสม ได้แก่ สื่อทางไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ การสอนเสริม และผู้เรียนผู้สอนมีโอกาสพบกันอยู่บ้าง ณ ศูนย์บริการการศึกษาเท่าที่จำเป็น ผู้เรียนจะใช้วิธีการเรียนด้วยตนเองในเวลาและสถานที่ที่สะดวก

ในระยะแรก ระบบการเรียนการสอนทางไกลที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชใช้เป็นระบบสื่อประสม โดยอาศัยสื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบเอกสารการสอน แบบฝึกปฏิบัติ และเทปเสียงที่ส่งให้นักศึกษาทางไปรษณีย์ เป็นสื่อหลัก มีรายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ การสอนเสริม ณ ศูนย์บริการการศึกษาทุกจังหวัด และการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งวิทยากรในชุมชนที่มหาวิทยาลัยจัดให้เป็นสื่อเสริม (วิจิตร ศรีสอ้าน 2529:5-7 อ้างใน www.stou.ac.th) ใน พ.ศ.2547 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้ประกาศยุทธศาสตร์พัฒนา มหาวิทยาลัยสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-University) โดยกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) ซึ่งหมายถึงรูปแบบการเรียนการสอนผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ ทั้งระบบการเรียนการสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (บทเรียนออนไลน์) และซีดี (บทเรียนออฟไลน์) โดยในขณะเดียวกันทั้งสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่อคอมพิวเตอร์อาจเป็นสื่อหลัก หรือสื่อเสริม เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเองตามศักยภาพ และมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและผู้เรียนด้วยกัน (คู่มือการจัดการเรียนการสอนในระบบอิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2553)

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต แขนงวิชาภาษาอังกฤษ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เริ่มเปิดการเรียนการสอนในปีการศึกษา 2553 และเป็นหลักสูตรเดียวของมหาวิทยาลัยที่มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลัก ซึ่งกำหนดคุณสมบัติเฉพาะที่เน้นให้นักศึกษาที่สมัครเข้าเรียนในหลักสูตรต้องมีความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตได้ เนื่องจากชุดวิชาในหมวดวิชาเฉพาะจำนวน 13 ชุดวิชาเป็นชุดวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ และกำหนดให้นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์ และส่งงานหรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายผ่านทางออนไลน์ในระบบจัดการเรียนที่มหาวิทยาลัยกำหนดและในขณะที่ทำวิจัยยังไม่กำหนดให้ชุดวิชาในหมวดวิชาอื่นๆ ใช้สื่อคอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลัก เนื่องจากประกอบด้วยชุดวิชาต่างๆ ที่ต้องใช้ร่วมกับหลักสูตรอื่นๆ ของมหาวิทยาลัย ลักษณะการเรียนการสอนและสื่อการศึกษาของแต่ละชุดวิชาในหลักสูตรนี้อาจมีความแตกต่างในเชิงรายละเอียดอยู่บ้าง แต่โดยส่วนใหญ่ มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญคือ (1) การศึกษาด้วยตนเองจากเอกสารการสอนหรือคู่มือการศึกษา และสื่อการศึกษาอื่นๆ ที่มหาวิทยาลัยผลิตขึ้น ทั้งในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ออฟไลน์และออนไลน์) ตลอดจนแหล่งความรู้เสริมอื่นๆ ทั้งในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตามที่อาจารย์ผู้สอนกำหนด เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ศึกษา พัฒนา และฝึกฝนทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาษาอังกฤษ อย่าง

เต็มทีและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น (2) การศึกษาจากการบรรยาย การสรุปเนื้อหา การมีปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนความรู้ การให้ผลย้อนกลับ และการตอบปัญหาทางวิชาการของอาจารย์ผู้สอน ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ (ออฟไลน์และออนไลน์) และช่องทางการสื่อสารอื่นๆ และ (3) การมีปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนความรู้ การทำงานร่วมกัน และการให้ผลย้อนกลับแก่นักศึกษาด้วยตนเอง ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์และช่องทางการสื่อสารอื่นๆ (นรินทร์ทิพย์ ทองศรีและคณะ 2556) สำหรับระบบการจัดการเรียนการสอนในชุดวิชาเฉพาะจำนวน 13 ชุดวิชาของหลักสูตรข้างต้น ใช้ระบบจัดการเรียนการสอนสองระบบประกอบด้วยระบบ D4L+P ใช้สำหรับ 9 ชุดวิชาที่จัดให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการทำกิจกรรมออนไลน์ในระบบ และระบบ Moodle ใช้สำหรับชุดวิชาเฉพาะอีก 4 ชุดวิชา

ในสภาพแวดล้อมทางการเรียนออนไลน์โดยทั่วไปจะมีการจัดองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องต่างๆหลายประการเพื่อช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้ภายในสภาพแวดล้อมนั้นและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ (Cousin, 2005) เช่น ผู้สอน ผู้เรียน สื่อและกิจกรรมการเรียน การจัดให้มีปฏิสัมพันธ์เพื่อการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนกับสื่อต่างๆ ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน หรือระหว่างผู้เรียนด้วยกัน การช่วยเหลือระหว่างผู้เรียนและผู้สอน การประเมินผล การเรียนระหว่างผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และระบบจัดการเรียน (Learning Management System; LMS) ให้เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางการเรียนออนไลน์นั้น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการต่างๆ ได้ยกตัวอย่างองค์ประกอบอื่นๆ ในสภาพแวดล้อมทางการเรียนออนไลน์ไว้อีกหลายประการเช่น ฐาปนีย์ ธรรมเมธา (2557) ได้ยกตัวอย่างองค์ประกอบอื่นๆ ในสภาพแวดล้อมทางการเรียนออนไลน์ไว้อีก เช่น เนื้อหาและสื่อการสอน ระบบนำส่งสารสนเทศและการสื่อสาร ระบบการสื่อสาร ระบบการวัดและประเมินผล ระบบสนับสนุนการเรียน ผู้เรียนและผู้สอน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม Garrison, Anderson & Archer (2001) ได้รวบรวมและจัดกลุ่มองค์ประกอบทั้งหลายในสภาพแวดล้อมทางการเรียนออนไลน์ออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ด้านการสอน ด้านพุทธิปัญญา และด้านสังคม

แม้ว่าชุดวิชาเฉพาะจำนวน 13 ชุดวิชาดังกล่าวใช้ระบบจัดการเรียน (LMS) สองระบบได้แก่ D4L+P และ Moodle ในงานวิจัยนี้เน้นศึกษาเฉพาะองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการเรียนออนไลน์ที่มีผลต่อการเรียนในหลักสูตรฯ ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน และด้านการมีปฏิสัมพันธ์ในสภาพแวดล้อมทางการเรียนของ 9 ชุดวิชาในหมวดวิชาเฉพาะที่จัดให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการทำกิจกรรมออนไลน์ในระบบ จัดการเรียน D4L+P เท่านั้น เนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสนับสนุนแนวคิดในการเรียนรู้ร่วมกันในระบบออนไลน์ (Online Collaborative Learning) ของสภาพแวดล้อมทางการเรียนในหลักสูตร และในชุดวิชาดังกล่าวทั้ง 9 ชุดวิชานี้มีการจัดให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการทำกิจกรรมออนไลน์ในระบบ ส่วนชุดวิชาในหมวดวิชาเฉพาะอีก 4 ชุดวิชา ที่ใช้ระบบจัดการเรียน Moodle เพื่อเป็นแหล่งแสดงข้อมูลเนื้อหาชุดวิชา แจ้งข่าวสาร และติดต่อสื่อสารกันผ่านระบบสนทนาออนไลน์เท่านั้น ยังไม่ได้จัดให้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านการทำกิจกรรมออนไลน์ดังกล่าว จึงไม่นำมาศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้

ในขณะที่ทำการวิจัยมีนักศึกษาที่ผ่านการศึกษาคณะวิชาเฉพาะต่างๆที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลักในหลักสูตร และได้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรในภาคการศึกษาที่ 2/2556 เป็นรุ่นแรก และแขนงวิชาได้ดำเนินการวิจัยเพื่อสำรวจความพึงพอใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและสื่อการศึกษาชุดวิชาเป็นครั้งแรกเป็นรายวิชามาแล้ว เช่น ปีการศึกษา 2554 มีการดำเนินการวิจัยชุดวิชา 14213 ชุดวิชา 14216

ชุดวิชา 14215 และชุดวิชา 14111 และปีการศึกษา 2558 มีการดำเนินการวิจัยชุดวิชา14111, 14317 และ 14421 จรัสวัฒน์ ไตรรัตน์ (2559) รวมทั้งยังทำรายงานการวิจัยเพื่อติดตามผลบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรเป็นประจำทุกปี อย่างไรก็ตามยังไม่มีงานวิจัยเพื่อศึกษาองค์ประกอบต่างๆในสภาพแวดล้อมทางการเรียนออนไลน์ในหลักสูตรว่าองค์ประกอบดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้หรือไม่ ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันในระบบออนไลน์ (Online Collaborative Learning) มาประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานในงานวิจัยนี้เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อองค์ประกอบต่างๆของสภาพแวดล้อมทางการเรียนออนไลน์ของหลักสูตรที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือในการฝึกปฏิบัติทักษะทางภาษาอังกฤษผ่านกิจกรรมในชุดวิชาที่ใช้สื่อคอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลักดังกล่าว (Salter, Richard และ Carey, 2004)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียนออนไลน์ในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต แขนงวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2.2 เพื่อศึกษาช่องทางการติดต่อสื่อสารของนักศึกษาในการเรียนการสอนในสภาพแวดล้อมทางการเรียนออนไลน์ในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต แขนงวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยใช้องค์ประกอบของชุมชนแสวงรู้

3. นิยามศัพท์

คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัยนี้ได้แก่

3.1 หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต แขนงวิชาภาษาอังกฤษ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

3.2 สภาพแวดล้อมทางการเรียนออนไลน์ (Online Learning Environment หรือ OLE) หมายถึง บริบทหรือพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนออนไลน์โดยทั่วไปครอบคลุมองค์ประกอบต่างๆจำนวนมาก แต่ในงานวิจัยนี้เน้นศึกษาองค์ประกอบสามประการที่มีความสัมพันธ์กันตามกรอบโครงสร้างของชุมชนแสวงรู้ได้แก่

3.2.1 การรับรู้ด้านการสอน เป็นปัจจัยที่ผู้สอนมีบทบาทในการออกแบบ มอบหมายงานเพื่อกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือแนะนำ และเข้าสอน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายในการเรียน

3.2.2 การรับรู้ด้านพุทธิปัญญา เป็นปัจจัยที่ผู้เรียนสามารถสามารถสร้างความรู้ผ่านการสะท้อนความคิดและการสนทนาโดยระบุ สำรวจประเด็นหรือปัญหาที่ต้องการทราบ สำรวจปัญหา สร้างความหมายและหาข้อสรุปได้

3.2.3 การรับรู้ด้านสังคม เป็นปัจจัยที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมเรียนและ/หรือผู้สอนผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆที่มีการจัดไว้ในสภาพแวดล้อมทางการเรียนนั้นๆ

3.3 ระบบจัดการเรียน (Learning Management System (LMS)) หมายถึงระบบ D4L + Portfolio หรือ D4L+P ซึ่งเป็นระบบที่จัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ผ่านการทำงานกิจกรรมต่างๆของหลักสูตร เป็นระบบจัดการเรียนที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบ T5 Model ซึ่งเป็นรูปแบบจัดการเรียนรู้ในระบบออนไลน์รูปแบบหนึ่งที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันต่อกันในการทำงานที่ 2

หลังจากที่ทำงานเดี่ยวหรืองานที่ 1 เสร็จแล้ว และต่อไปทำงานที่ 2 โดยให้ข้อเสนอแนะงานเพื่อน และงานที่ 3 คือให้คะแนนข้อเสนอแนะที่เพื่อนให้มาในงานที่ 2

3.4 ชุมชนแสวงรู้ (Community of Inquiry) เป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมทางการเรียนออนไลน์ โดยมีหลักในการสร้างชุมชนของผู้เรียนโดยเฉพาะในระบบการศึกษาทางไกล (Garrison, Anderson & Archer, 2001) ตามแนวคิดนี้องค์ประกอบทั้งสามของชุมชนแสวงรู้ (ตามข้อ 3.2) ควรมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันผ่านสภาพแวดล้อมทางการเรียนหรือสื่อต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้งและมีความหมาย และการช่วยให้ผู้เรียนในสภาพแวดล้อมทางการเรียนออนไลน์เกิดความรู้สึกในการสร้างหรือรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือชุมชนผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กันเพื่อช่วยกันเรียนรู้ได้นั้นจะนับได้ว่าสภาพแวดล้อมทางการเรียนนั้นประสบความสำเร็จ

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ประชากรในการวิจัยที่ตอบแบบสอบถามออนไลน์ ให้สัมภาษณ์เชิงลึกและเข้าร่วมสนทนากลุ่มเป็นนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตแขนงวิชาภาษาอังกฤษที่ลงทะเบียนเรียนในชุดวิชา 14423 ประสบการณ์วิชาชีพภาษาอังกฤษ ในภาคการศึกษาที่ 2/2556 และ 1/2557 โดยนักศึกษาที่สามารถลงทะเบียนในชุดวิชาดังกล่าวต้องใกล้สำเร็จการศึกษาและผ่านการศึกษาชุดวิชาเฉพาะที่มีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์มาแล้ว

4.2 ระบบจัดการเรียนที่ใช้ศึกษาในงานวิจัยนี้ คือ ระบบ D4L+P เนื่องจากในปัจจุบัน ชุดวิชาที่จัดการเรียนในระบบ Moodle ยังไม่จัดให้นักศึกษามีการปฏิสัมพันธ์ผ่านการทำงานกิจกรรมออนไลน์เป็นกลุ่ม ข้อมูลที่ใช้ศึกษาในงานวิจัยนี้จึงเน้นไปที่มุมมองของผู้เรียนในเรื่องเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการทำกิจกรรมออนไลน์จากในระบบ D4L+P เพียงระบบเดียว โดยการทำกิจกรรมออนไลน์ดังกล่าวประกอบด้วยกิจกรรมที่มอบหมายให้นักศึกษาทำลำพังคนเดียว และการมอบหมายให้ทำงานเป็นกลุ่ม

5. ข้อยกจำกัดและข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

5.1 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 47 คน จากประชากรจำนวนทั้งสิ้น 209 คน คิดเป็นร้อยละ 22.49 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา ซึ่งอาจเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อีเมลในกลุ่มประชากรดังกล่าว

5.2 สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนออนไลน์โดยทั่วไปครอบคลุมองค์ประกอบต่างๆจำนวนมาก แต่ในงานวิจัยนี้เน้นศึกษาเพียง 3 องค์ประกอบตามกรอบโครงสร้างของชุมชนแสวงรู้ได้แก่ด้านการสอนด้านพุทธิปัญญา และด้านสังคม

5.3 การเลือกกลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในชุดวิชานี้เนื่องจากเป็นชุดวิชาที่นักศึกษาจะต้องลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาสุดท้ายก่อนสำเร็จการศึกษา และมีชุดวิชาที่ต้องเรียนเหลือไม่เกิน 3 ชุดวิชาก่อนสำเร็จการศึกษาเท่านั้น และกลุ่มตัวอย่างที่ได้นี้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรที่เป็นนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนชุดวิชา 14423 ในภาคการศึกษาที่ 2/2556 และ 1/2557 โดยข้อมูลที่ได้รับเป็นข้อมูลจริงของผู้ตอบแบบสอบถาม และให้สัมภาษณ์ ซึ่งอาจเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษารุ่นต่อไป

6. ประโยชน์ที่ได้รับ

6.1 ได้รับทราบข้อมูลความคิดเห็นของนักศึกษาในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต แขนงวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช รวมทั้งองค์ประกอบต่างๆ ของสภาพแวดล้อมทางการเรียนออนไลน์เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการการเรียนการสอนในหลักสูตรต่อไป

6.2 มหาวิทยาลัยสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาวางแผนการบริหารจัดการ หรือปรับเปลี่ยนระบบจัดการการเรียน (LMS) ที่ใช้สื่อคอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลักในหลักสูตรอื่นๆ ได้

6.3 ผู้สอนสามารถนำข้อมูลความคิดเห็นของนักศึกษาในหลักสูตรในงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนออนไลน์ เพื่อวางแผนการสอนอย่างมีระบบและบรรลุจุดมุ่งหมายรวมทั้งประสบความสำเร็จได้

6.4 ผู้เรียนมีโอกาสเสนอแนะช่องทางการสื่อสารออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับยุคสมัยและบริบทของตน ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้เป็นข้อมูลจากผู้เรียนจริงในหลักสูตร และสามารถนำไปปรับใช้กับกลุ่มนักศึกษารุ่นต่อไปในหลักสูตรได้



7. กรอบแนวคิดการวิจัยโดยอิงแนวคิดชุมชนแสวงรู้ (Community of Inquiry: Col)

